

Тема. Закінчення іменників III відміни в орудному відмінку однини.

Словозміна іменників IV відміни

ТЕОРЕТИЧНИЙ БЛОК

1. Опрацювати теоретичний матеріал підручника с.168

2. *Робота з текстом*

► Прочитайте статтю Олександри Сербенської з посібника «Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити». Що нового ви дізналися?

ТЕЛЯ, ЯГНЯ...

Російська мова має три відміни іменників, що відповідають українським I-III відмінам. Але в українській мові є ще четверта відміна. Це два типи іменників середнього роду, а саме:

а) іменники, що при відмінюванні одержують суфікс *-ен-* (ім'я, плем'я);

б) іменники, що при відмінюванні дістають суфікс *-ат-* (*-ят-*).

Іменників першого типу дуже мало, вони зникають, іноді уподібнюються до іменників середнього роду другої відміни. Так, іменник *ім'я* нерідко замінюється іменником *імено*, *знам'я* — *знамено*.

Іменники, що при відмінюванні одержують суфікс *-ат-* (*-ят-*), становлять в українській мові численну групу. За лексичним значенням — це назви молодих тварин і птахів (*теля*, *лоша*, *курча*, *горобеня*, *поросся*, *щенья*, *кошеня*, *каченя*, *курча*, *вороня*...). Сюди належать і назви малих предметів (*санчата*) чи пестливі назви частин тіла (*оченята*, *ноженята*, *рученята*), які вживаються тільки у формі множини. Одержавши суфікс *-к* (*о*), іменники на означення молодих і малих тварин переходять до другої відміни: *телятко*, *кошенятко*, *поросятко*...

У назвах тварин знахідний відмінок множини може бути рівний називному або родовому: *пасу телят* або *пасу телята*.

У російській мові такої відміни іменників немає. Лексично адекватні іменники утворюються за допомогою суфікса *-енок*: *цыплёнок*, *телёнок*, *ведмежонок* і належать до другої відміни. Запозичати ці утворення до української мови немає потреби.

ПРАКТИЧНИЙ БЛОК

1. ► Поставте іменники III і IV відмін у родовому й орудному відмінках однини та поясніть їх правопис.

Галузь, подорож, сталь, міць, височінь, загибель, жовч, якість, доповідь, смерть, відповідь, галченя, гуся, хлоп'я, далечінь, мідь, голуб'я, коліща.

Вправа з ключем

2. ► Поставте іменники в орудному відмінку однини і випишіть у колонку:

1) спочатку ті, у яких букви подвоїлися;

2) потім ті, у яких букви не подвоїлися;

3) за ними ті, у яких вжито апостроф.

Зніжковілість, емаль, шерсть, подорож, кров, смерть, ожеледь, жовч, верф, вживаність, снасть, Об, радість, гниль, старість, далеч, мати.

Ключ. У кожному слові підкресліть другу від початку букву. З цих букв прочитаєте закінчення вислову В. О. Сухомлинського «Треба тонко відчувати три речі:

Граматичний ланцюжок

3. ► Поставте іменники III відміни у форму орудного відмінка однини. Поясніть орфограму.

► Уведіть слова у речення.

Повість, пам'ять, сіль, ніч, піч, радість, нехворощ, любов, осінь, Керч, розкіш, велич, даль, свіжість, повінь.

БЛОК КОНТРОЛЮ

Тестування

► Виконайте тестові завдання.

1. До третьої відміни належать усі іменники варіанта:

А вість, якість, куліш;

Б постать, мати, стать;

В тінь, нежить, гармонь;

Г повінь, осінь, Сибір;

Д печать, лiнь, стиль.

2. До четвертої вiдмiни належать усi iменники варiанта:

А плем'я, полум'я, iм'я;

Б сiм'я, дитина, курчатко;

В маля, дiвча, ластовенятко;

Г козеня, курча, слоненя;

Д тiм'я, ведмежа, криця.

3. В О. в. однини подовжуються всi iменники в рядку:

А сiл..ю, мiц..ю, кров..ю, радiст..ю;

Б ненавист..ю, матiр..ю, мiц..ю, нiжнiст..ю;

В пiч..ю, блакит..ю, рiч..ю, печал..ю;

Г памороз..ю, свiжiст..ю, жовч..ю, дикiст..ю;

Д емал..ю, шерст..ю, верф..ю, гнил..ю.

4. Суфiкси *-ат-*, *-ят-* з'являються при вiдмiнюваннi всiх iменникiв у рядку:

А вим'я, плем'я, зайча, ягня;

Б iм'я, курча, лоша, дiвча;

В пташеня, вовченя, тiм'я, ластiв'я;

Г дитинча, бiлча, козеня, дiвча;

Д цуценя, кошеня, слоненя, плем'я.

5. В О. в. однини всi iменники пишуться з апострофом у рядку:

А щирiст..ю, кров..ю, памороз..ю, свiжiст..ю;

Б зелен..ю, блакит..ю, Об..ю, сiл..ю;

В жовч..ю, зняковiлiст..ю, старiст..ю, подорож..ю;

Г смерт..ю, снаст..ю, матiр..ю, далеч..ю;

Д кров..ю, Перм..ю, верф..ю, любов..ю.

6. Суфiкс *-ен-* з'являється при вiдмiнюваннi всiх iменникiв у рядку:

А слоненя, маля, теля, iм'я;

Б плем'я, вим'я, тiм'я, iм'я;

В дiвча, хлоп'я, бiлча, мишеня;

Г ягня, дитя, вим'я, маля;

Д плем'я, вим'я, тім'я, сім'я.

7. До IV відміни належать усі іменники варіанта

А. гусенятко, осятко, весілля, лоша

Б. зобов'язання, плем'я, лошатко, село

В. вим'я, тім'я, ім'я, курча

Г. внучатко, собаченя, теля, затишшя.

Д сілью, нехворощ'ю, Оббю, далеччу.

8. Укажіть, у яких рядках тільки іменники на позначення малих істот:

А зайча, дитя, маля, дівча;

Б теля, курча, жирафеня, козеня;

В ім'я, ягня, білча, цуценя;

Г дитя, маля, хлоп'я, плем'я;

Д свиня, кошеня, ластів'я, горобеня.

9. Укажіть, у яких рядках правильно утворені форми Р. в. множини іменників III відміни:

А зустрічей, ночей, тіней, розповідей;

Б областей, розповідей, подорожів, тінів;

В речей, смертей, матерей, вживаності, радостей;

Г матерів, подорожей, костей, тіней;

Д ночів, матерів, печалей, речей.

10. Позначте рядок, у якому всі слова вживаються лише в однині.

А. бетон, кропива, зачіп, заздрощі

Б. розарій, гречка, полуниці, група

В. молоко, березняк, дітвора, волосся

Г. череда, птаство, сметана, дорога

11. З поданих слів випишіть іменники III відміни.

Зустріч, сухість повінь, півень, бінокль, біль, мораль, трамвай, спадковість, пароль, подорож, дорога, Сибір.

12. Прочитайте текст, выпишіть іменники, визначте відміни.

Ранковий ліс, ранкові клубки шумів, ранковий плач роси, що в період осені пахне вином, і перший вибух сонця на косах у Мирослави, і калатання серця.